

„КНИГИТЕ” - АТАНАС ДАЛЧЕВ

(анализ)

Поезията на Атанас Далчев създава художествен свят на зримата духовност. Тя има своя предметна реалност, почувствана от мисълта на поетичното вглъбение. Докоснал се до красивата нетленност на духовното прозрение, поетът търси предметен образ, който да изрази простия, но дълбок смисъл на „видяното” чрез мисълта. Той съществува в реалния свят на човешкия живот, но единствено Далчев открива скрития му смисъл. Между поетична мисъл и предметен детайл настъпва хармония. За миг времето спира и в покоя на духовния размисъл духовно и материално се сливат. Градят невидимия поетичен обем на Далчевия художествен образ на човешкия дух, който има своя живот, опредметен във вечния порядък на бита. Но самият предмет – вече като художествен образ – наподобява материално познатото, но не е негов израз. Носи ново надбитово съдържание. Отразил е „живота” на мисълта и става нейно символно отражение. Създадена е втората художествена реалност на Далчевия „предметен” символ. Той говори за прозренията на духа и за премълчаното от мисълта. Това всъщност е странната вселена на Далчевите философски размисли, които са реалния живот на неговия дух. А той винаги търси път към знанието за човека и света.

Смисълът на човешкия живот е в духовните търсения на мисълта, в нейната неудовлетвореност и жажда за нови познания. Но това непрестанно дирене на истината за вечната мъдрост отчуждава духовно „зрящия” от обикновените радости на живота. И потокът на времето реално остава чужд и непознат за мисловно вглъбение. Той познава вечността, но не знае нищо за мига. Изтичат дните на живота му – далечни и чужди, сякаш не живени. Те са съпътствали човека, но той е оставал далеч от тях. Книгата на живота остава „непрочетена”, макар и вечно отворена. Духът търси друг смисъл на екзистенцията, надбитиен, близък до вечното, но далечен и чужд от реалното и обикновено земното. Човекът остава сам с мисълта за смисъла на земните си дни. Проблемът за духовното отчуждение и интелектуалната самота вълнува Далчев в стихотворението „Книгите”.

*Пред мен е книгата разтворена
и денем, и нощя;
все сам, аз не познавам хората,
не зная и света.*

В търсене на абсолютното знание светът остава непознат, хората – далечни и чужди в обективната реалност на живота. Той е отразен в духовното битие на мисълта. Откъснат от битовия детайл, губи смисъл. Универсалното знание за живота отнема неповторимата индивидуалност на същността му. Създава илюзорен образ за неговата реалност, всъщност неживяна и нечувствана. Пред духовния взор на Далчевия герой е образът на живота, изграден от „книгата

разтворена/ и денем, и нощя". Самата му реалност като житейски кръговрат е повод за размисъл, но не и за човешко преживяване. Мисълта получава духовна мъдрост, човекът – самотата. Отчуждението расте и в своята изолираност от света универсалното знание за живота се обезсмисля. Сякаш никога не е търсено и получено в тихата самота на интелектуалното прозрение. Мъдростта е тъга и печал за духа. И лирическият герой на Далчев остава сам с неживените си дни. Те идват със спомена за неживян живот. Мисълта се връща назад към минали „изгреви“ и „залези“, останали незабелязани от духа в дирене абсолютно на знанието. А то се оказва безкрайно. Дните отлитат. Прочетените страници се множат, но големият истински смисъл на живота се отдалечава, изплъзва се от мисловния взор. „Книгата“ на живота е непозната, „непрочетена“, макар и винаги разтворена „и денем, и нощя“.

Човекът е пропуснал мига на „среща“ със своя, така и неживян, непознат живот:

*Прилитат и отлитат птиците,
изгрява ден, залязва ден:
аз дните си като страниците
прелиствам уморен.*

Интелектуалният порив за докосване до истината за човешката екзистенция открива непознати хоризонти за духа. Той полита към изворите на мъдростта, но виталният пулс на земната радост остава чужд и далечен за усамотения в размисъл лирически АЗ на Далчев. Самотно „изгряват“ и „залязват“ дните – невидими свидетели на интелектуалното усилие животът да бъде отразен в мисълта, но не и преживян и изстрадан от търсещия смисъла на неистово човешки дух. Тъжна е равносметката. Човекът е разпознава лика на своя живот, който „и ден, и нощ“ напомня за себе си. В самота мисълта е силна, но тя „вижда“ само роденото от духа, но не и преживяното от сблъсъка с „изгрева“ и „залеза“ на твоя ден, на твоя изтичащ невидимо живот. И той се обезсмисля. Става ненужен. Губи своето очарование, не дава витална сила на творческото вдъхновение. То проследява дирята на чуждия живот, а забравя радостта и болката от досега с истинските „изгреви“ и „залези“ на реалните дни от житейския човешки кръговрат:

*Години да четеш за чуждия
живот на някой чужд,
а твоят, никому ненужен,
да мине глух и пуст.*

Символният образ на книгите превръща човека в чужденец сред екзистенциалното пространство на собствения живот. Той е „глух и пуст“, „никому не нужен“. „Чуждостта“ на знанието говори за отчуждение дори и в реалния живот на духа. Той е материално зрим чрез образа на „книгите“. Животът е „опредметен“ чрез втората отразена реалност на художествените възприятия. Времето е само споменът и мигът на „дните предишни“ се връща с трагичното напомняне за неусетената и пропиляна радост на живота. Годините са минали в интелектуално усилие за другите, за откриване истината за чуждите духовни „изгреви“ и „залези“. Тяхната ненужност е вече осъзната, но и животът е преминал като чужд и ненужен „гостенин“ за духа на Далчевия лирически герой. Усещането на самота отчуждава съзнанието от натрупаното знание. То е излишно за ненужния, вече отчужден от

самия себе си лирически АЗ в екзистенциалното пространство на собствения му живот. Знанието за другите е незнание за себе си.

Опускава светът, глъхне в дълбока покруса духът. Поетичният размисъл се допълва с неверие в самото съществуване на човека в потока на дните му. Субективното присъствие на лирическото съзнание губи смисъл без реалността на живота. Обективно материалното е предпоставка за същностна изява на духовно-субективното. Предметният „знак“ на живота доминира. Материализира смисъла му. Животът, оставил реална дияра в съзнанието, изпълва страниците „книгата разтворена/ и денем, и нощя“. Едва тогава е отразен смисълът му като вечна тайна и живот на духа. Равносметката за Далчевия лирически герой е мъдро знание за неживелия „живота“ на своите дни. Изповедта е тъжна, но по философски смирена:

*До мене ти не стигна никога,
о, зов на любовта,
и аз загубих зарад книгите
живота и света.*

Субективното съзнание остава „затворено „ в света на чуждия живот. Собственият остава „отразен“ в никому ненужните „изгреви“ на чужди дни. Мигът на вечността остава непознат, неразбран и „несрещнат“, само неистово желан. Отчуждението от реалния миг на живота и самотата на духа от натрупаното, ненужно знание за света, оказал се принадлежащ на друг, оставени да звучат във финалните поетични послания на Далчевото стихотворение „Книгите“.